

Paweł Churski, Paweł Motek, Tadeusz Stryjakiewicz

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej

e-mail: chur@amu.edu.pl, pamo@amu.edu.pl, tadek@amu.edu.pl

Przemysł kultury w polityce rozwoju miast i regionów – nowe obszary kształcenia w gospodarce przestrzennej

Zarys treści: Celem pracy jest przedstawienie założeń programowych i organizacyjnych nowego kierunku studiów podyplomowych pn. Przemysł kultury w polityce rozwoju miast i regionów, który został przygotowany przez zespół pracowników Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu jako innowacja dydaktyczna, wykorzystująca założenia modułowego systemu kształcenia, odpowiadająca na współczesne przemiany rynku pracy. Analiza, obok przedstawienia przedmiotowych założeń, obejmuje również doświadczenia wynikające z procesu kształcenia, jaki zrealizowano przy wsparciu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w latach 2013–2015 (Priorytet IV. Szkolnictwo wyższe i nauka. Działanie 4.3. Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni w obszarach kluczowych w kontekście celów Strategii Europa 2020 – UDA-POKL.04.03.00-00-152/12-00), które stanowią podstawę do sformułowania wniosków i rekomendacji dla uczelni zainteresowanych rozwojem tej dziedziny kształcenia.

Słowa kluczowe: gospodarka przestrzenna, przemysł kultury, dydaktyka, studia podyplomowe, modułowy program kształcenia, jakość kształcenia

Wstęp

Niezwykle dynamiczne przemiany współczesnej gospodarki i społeczeństwa stwarzają nowe, nieznane dotąd, wyzwania dla polityki rozwoju miast i regionów, co z kolei pociąga za sobą potrzebę kształcenia kadr specjalistów zdolnych sprostać tym wyzwaniom. Wprowadzone zmiany podstaw prawnych funkcjonowania systemu kształcenia na poziomie wyższym w Polsce, związane m.in. z wdrożeniem Krajowych Ram Kwalifikacji (KRK), których idea opiera się na kształceniu zmierzającym do osiągnięcia efektów dotyczących wiedzy, umiejętności i kompetencji, otworzyły szerokie możliwości zmian w polskim systemie szkolnictwa wyższego. Jednym z elementów organizacji nowego systemu kształcenia są moduły. Mo-

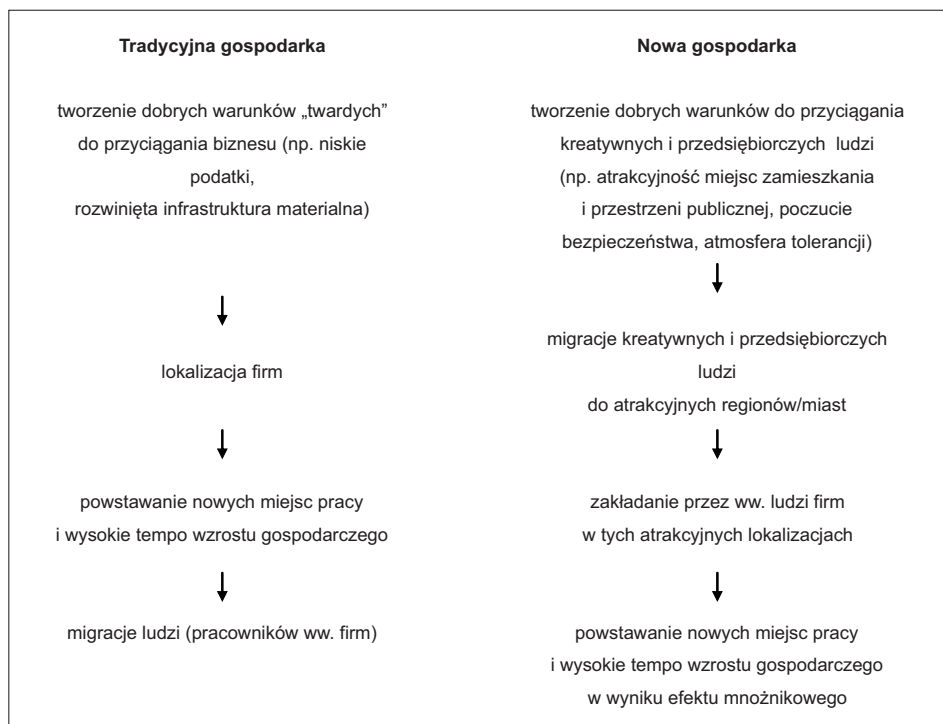
dułowy system kształcenia daje szansę na podniesienie jakości procesu dydaktycznego na każdym kierunku i poziomie studiów. Jego zalety są jednak możliwe do pełnego wykorzystania zwłaszcza w przypadku kierunku o charakterze interdyscyplinarnym. Przykładem takiego kierunku jest gospodarka przestrzenna oraz jej specjalizacje, do których zaliczyć należy problematykę przemysłów kultury w polityce rozwoju miast i regionów (Churski 2013).

Celem pracy jest przedstawienie założeń programowych i organizacyjnych nowego kierunku studiów podyplomowych pn. Przemysły kultury w polityce rozwoju miast i regionów, który został przygotowany przez zespół pracowników Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu jako innowacja dydaktyczna, wykorzystująca założenia modułowego systemu kształcenia, odpowiadająca na współczesne przemiany rynku pracy (Churski, Motek (red.) 2013)¹. Analiza, obok przedstawienia przedmiotowych założeń, obejmuje również doświadczenia wynikające z procesu kształcenia, jaki zrealizowano przy wsparciu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w latach 2013–2015 (Priorytet IV. Szkolnictwo wyższe i nauka. Działanie 4.3. Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni w obszarach kluczowych w kontekście celów Strategii Europa 2020 – UDA-POKL.04.03.00-00-152/12-00), a które stanowią podstawę do sformułowania wniosków i rekomendacji dla uczelni zainteresowanych rozwojem tej dziedziny kształcenia.

Przemysły kultury w polityce rozwoju miast i regionów

Przemysły kultury są jednym z najważniejszych „wyróżników” przemian współczesnej gospodarki i społeczeństwa. Wyznaczają one nowy paradygmat rozwoju regionalnego i lokalnego, który można zawrzeć w stwierdzeniu, że tworzenie dobrych warunków do przyciągania kreatywnych ludzi i rodzajów działalności (w tym przemysłów kultury) staje się równie istotne (a nawet bardziej istotne) od tworzenia miejsc pracy w tradycyjnych przemysłach (Stryjakiewicz 2011). Istota tych zmian dotyczy różnic, jakie występują między ścieżkami rozwoju miast i regionów w tradycyjnej i nowej gospodarce (patrz ryc. 1). Ich przedmiot najlepiej opisuje poniższy cytat z artykułu Boschmy i Fritscha (2009): „Nowe koncepcje kładą nacisk na społeczno-kulturalne podstawy rozwoju regionalnego (...). Powstający w efekcie «dobry klimat dla ludzi» wytwarza (...) otoczenie sprzyjające wzrostowi gospodarczemu w regionach. Tego rodzaju tezy stoją w pewnej sprzeczności z konwencjonalnymi przekonaniem, zgodnie z którymi otoczenie sprzyjające wzrostowi powinno się cechować «dobrym klimatem dla biznesu», czyli przede wszystkim niskimi podatkami i dobrą infrastrukturą materialną. Tymczasem (...) tym, co przyciąga ludzi

¹ Program kształcenia został opracowany przez zespół pracowników Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM w składzie (w kolejności alfabetycznej): Paweł Churski, Tomasz Kaczmarek, Michał Męczyński, Łukasz Mięka, Paweł Motek, Dominika Pazder, Tadeusz Stryjakiewicz, Monika Wieczorek.

Ryc. 1 Ścieżki rozwoju miast i regionów w tradycyjnej i nowej gospodarce
Źródło: Stryjakiewicz (2011).

kreatywnych, a wraz z nimi innowacyjne przedsięwzięcia gospodarcze, jest «dobry klimat dla ludzi». Klasa kreatywna wcale nie migruje do określonych miejsc tylko z powodu wysokiego tempa wzrostu gospodarczego. Zależność jest wręcz przeciwna – wysokie tempo wzrostu gospodarczego jest efektem obecności w określonych miejscach dużych skupisk przedstawicieli klasy kreatywnej. Jak twierdzi Florida (2002, 2005), to nie ludzie migrują za pracą, lecz praca za ludźmi”.

W przypadku Polski rozwój tzw. sektora kreatywnego (którego częścią składową są przemysły kultury) nabiera szczególnego znaczenia, gdyż może być jednym z czynników powstrzymujących odpływ młodych, dobrze wykształconych i utalentowanych ludzi za granicę. Tymczasem świadomość potrzeby wspierania wspomnianej wyżej ścieżki rozwoju jest ciągle zbyt mała zarówno wśród polityków i decydentów, jak i w społeczeństwie. Zmiana tej świadomości, z jednej strony poprzez pokazanie dobrych przykładów oddziaływania przemysłów kultury na rozwój miast i regionów, z drugiej – poprzez kształtowanie wiedzy i umiejętności decydentów odpowiedzialnych za ten rozwój – to jedno z najważniejszych uzasadnień prowadzenia studiów podyplomowych prezentowanych w niniejszym artykule.

Pojęcie „przemysł kultury” zostało zaproponowane pod koniec lat 40. XX w. przez dwóch socjologów: Theodora Adorno i Maksa Horkeimera. Wów-

czas miało ono wydźwięk pejoratywny i oznaczało proces pozbawiania wytworów sztuki ich artystycznej wartości poprzez sprowadzenie jej wyłącznie do wartości komercyjnej. Obecnie pojęcie przemysłów kultury zmieniło swoje znaczenie i jest różnie definiowane w poszczególnych krajach. Przykładowo: w Holandii pojęciem tym określa się najczęściej te rodzaje działalności gospodarczej, które związane są z prawami autorskimi, Niemcy, używając pojęcia przemysły kultury mają na myśli gospodarkę kulturalną (*Kulturwirtschaft*), natomiast Brytyjczycy często łączą przemysły kultury z przemysłami kreatywnymi (*cultural and creative industries*). W języku polskim pojęcie przemysłów kultury nie jest jeszcze ugruntowane. Jego używanie jest konsekwencją bezpośredniego tłumaczenia angielskiego słowa *industry* (które ma szerszy zakres semantyczny niż polski *przemysł* i oznacza każdy rodzaj pozarolniczej działalności gospodarczej). Być może angielskie *cultural industries* lepiej byłoby tłumaczyć jako „działalności w zakresie kultury”, niemniej jednak pojęcie przemysłów kultury, zostało już w znacznym stopniu upowszechnione zarówno w literaturze naukowej (np. Klasik 2010), jak i w dokumentach związanych z polityką regionalną. Z tego względu zostało umieszczone również w nazwie omawianych studiów podyplomowych.

Wypracowana w 1982 r. na forum UNESCO w Montrealu definicja przemysłów kultury określa je jako działalności w zakresie produkcji, reprodukcji, magazynowania i dystrybucji na dużą skalę dóbr i usług kultury. Bardziej współczesna definicja (koniec lat 90. XX w.), zaproponowana przez Departament Kultury, Mediów i Sportu Wielkiej Brytanii, utożsamia je z tymi aktywnościami, które mają swoje źródło w indywidualnej kreacji, zdolnościach i talencie, mającymi potencjał tworzenia dobrobytu i miejsc pracy poprzez produkcję i eksploatację własności intelektualnej. Tym samym przemysły kultury obejmują takie działalności, jak:

- działalność artystów i rzemiosło artystyczne,
- konserwacja zabytków i dzieł sztuki,
- galerie i handel sztuką,
- sztuki sceniczne (performatywne),
- przemysł filmowy, wideo i produkcji audiowizualnej,
- przemysł muzyczny,
- przemysł wydawniczy,
- działalność mediów (telewizja, radio, prasa, Internet),
- przemysł reklamy,
- projektowanie graficzne i wzornictwo przemysłowe (design),
- projektowanie ubioru, mody i wyposażenia wnętrz (fashion design),
- architektura,
- gry komputerowe i oprogramowanie.

Dotychczasowy poziom rozwoju przemysłów kultury (a szerzej sektora kreatywnego) jest w Polsce wysoce niezadowolający. Ilustrują to m.in. wyniki międzynarodowego projektu badawczego ACRE (Accommodating Creative Knowledge – Competitiveness of European Metropolitan Regions within the Enlarged Union), realizowanego w ramach VI Programu Ramowego Unii Europejskiej z udziałem Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwer-

sytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Stryjakiewicz 2008a, b, Stryjakiewicz i in. 2010, Stryjakiewicz, Męczyński 2010, Stryjakiewicz, Stachowiak 2010). Wskazują one, że udział zatrudnionych w tym sektorze jest w miastach polskich nawet dwukrotnie niższy niż w wielu miastach zachodnioeuropejskich. Również postulaty środowisk społecznych (m.in. odbywane w kilku miastach polskich kongresy kultury) są podobne: podkreślają konieczność przygotowania wieloletnich strategii rozwoju kultury (szczególnie na szczeblu lokalnym), zwiększenia społecznego uczestnictwa w kreowaniu i wdrażaniu polityki kulturalnej, wypracowania przejrzystych sposobów finansowania i oceny działalności kulturalnej. Nie chodzi już tylko o zwiększanie nakładów na rozwój sektora kultury, ale o uspołecznienie (włączanie różnych grup społecznych w organizację i uczestnictwo w kulturze) oraz unowocześnienie całego procesu zarządzania kulturą. Aby kultura była rzeczywistym motorem zmian społecznych, trzeba znaleźć równowagę między jej misją publiczną a komercją. W warunkach polskich za stan kultury odpowiadają w znacznym stopniu samorządy miast i regionów. Samorządy wydają w sumie pięć razy więcej środków na działalność kulturalną niż państwo. W 2013 r. w największych miastach (Warszawa, Kraków, Wrocław, Poznań) poziom wydatków z budżetu na ten cel wynosi 3–4%, podczas gdy w budżecie państwa na kulturę przeznaczają się niecały 1%. Zarysowuje się zatem pilna potrzeba wypracowania kierunków, form i instrumentów wsparcia dla tego sektora. Przyciąganie przemysłów kultury i ich rozwój w określonych miejscach opiera się na innych uwarunkowaniach niż w tradycyjnych gałęziach i branżach. Jednym z nich jest tworzenie tzw. klastrów kreatywnych w przestrzeni miejskiej. To z kolei wymaga nowego podejścia w dziedzinach polityki miejskiej, polityki regionalnej, zarządzania, planowania architektonicznego i urbanistycznego. Niestety, jak wspomniano, świadomość zarysowanych powyżej przemian wśród przedstawicieli praktyki planistyczno-decyzyjnej jest jak dotąd stosunkowo niewielka. W Polsce przemysły kultury traktowane są także dość marginalnie w programach kształcenia. Konieczność wypełnienia tej „luki edukacyjnej” stanowi kolejne najważniejsze merytoryczne uzasadnienie potrzeby realizacji omawianych studiów podyplomowych, tym bardziej, że problematyka przedmiotowych studiów wpisuje się w dwa obszary kształcenia określone jako kluczowe w kontekście realizacji Strategii EUROPA 2020 (2010):

1. Architektura, architektura i urbanistyka, architektura wewnątrz.
2. Obszar przemysłów kultury, w tym edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, w zakresie realizacji obrazu telewizyjnego, filmu i fotografii.

Współczesne miasta i regiony w krajach wysoko rozwiniętych bardzo poważnie traktują rozwój kultury jako kluczowej dziedziny sektora kreatywnego (a szerzej: sektora nowoczesnej gospodarki), czynnika wzrostu jakości życia mieszkańców, a także promocji swoich obszarów. Współpraca i uczestnictwo społeczności lokalnej w kulturze staje się ważnym celem rozwoju miast i regionów, a stosowanie w tym zakresie nowoczesnych instrumentów zarządzania – celem władz publicznych. Obywatelski i komercyjny mecenat wzmacnia lokalny potencjał kultury, stymuluje współpracę i przekraczanie granic działalności jednostek samorządowych, co skutkuje przełamywaniem barier w szerokim dostępie do kultury. W tym kontekście szczególna rola przypada administracji publicznej, która w ra-

mach realizacji swoich zadań własnych powinna tworzyć warunki dla zachowania dóbr dziedzictwa kultury oraz wspierać przedsięwzięcia związane z ich wykorzystaniem w procesie rozwoju miast i regionów. Rolą administracji publicznej powinno być inspirowanie i koordynowanie działań nowoczesnie zarządzanych muzeów, galerii oraz wszelkich placówek kultury, sztuki i turystyki kulturowej. Prowadzić to powinno do dokonywania przez te podmioty systemowo uporządkowanej i zgodnej z celami rozwoju danego obszaru „transformacji” oryginalnego dorobku współczesnej kultury i sztuki oraz zasobów dziedzictwa kulturowego w odpowiednie „produkty” (usługi, dobra materialne, złożone pakiety usług) i dostarczania ich do różnych grup docelowych konsumentów kultury. Te zasady i dotychczasowe doświadczenia powinny być wykorzystywane w praktyce polskich instytucji publicznych, przyczyniając się do wzrostu efektywności działań podejmowanych w ramach polityki rozwoju. Drogą do realizacji tego zadania jest kształcenie podnoszące wiedzę, umiejętności i kompetencje zarówno obecnych, jak i przyszłych pracowników tych instytucji, co stanowi zasadniczy cel prezentowanych studiów podyplomowych.

Założenia programowe i organizacyjne programu studiów

Program studiów podyplomowych przemysłu kultury w polityce miast i regionów został przygotowany w ramach szerszej aplikacji do Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki opracowanej przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dotyczyła ona konkursu ogłoszonego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w 2013 r. do: Priorytetu IV. Szkolnictwo wyższe i nauka. Działania 4.3. Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni w obszarach kluczowych w kontekście celów Strategii Europa 2020 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, a jej przedmiotem był projekt pt. „Zintegrowany program rozwoju Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu «Zaawansowane technologie dla rozwoju wysoko wykwalifikowanych kadr dla gospodarki»”. Obok analizowanego przedsięwzięcia obejmował on też uruchomienie trzech innych kierunków studiów podyplomowych: zaawansowane materiały i nanotechnologia w praktyce, E-learning dla polskiej szkoły – wdrażanie, zarządzanie, obsługa, prawno-ekonomiczne aspekty zarządzania przedsiębiorstwem, a także udostępnienie stypendiów dla młodych doktorów informatyki oraz dostosowanie i wdrożenie wybranych przedmiotów na kierunku informatyka do prowadzenia zajęć w trybie zdalnym. Projekt był realizowany przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, przy wsparciu finansowym Europejskiego Funduszu Społecznego, w okresie 2013–2015.

Formułując założenia programu, przyjęto, że celem studiów podyplomowych przemysłu kultury w polityce rozwoju miast i regionów jest wykształcenie profesjonalnych kadr administracyjnych i menedżerów o wysokich kwalifikacjach, przygotowanych do planowania rozwoju miast oraz regionów w sferze szeroko rozumianej kultury i zarządzania tym procesem. Jednocześnie zwrócono uwagę, że skuteczne i innowacyjne zarządzanie musi być związane z umiejętnym wykorzystaniem wspierania tego rodzaju działalności z krajowych i europejskich środków

publicznych oraz montażu środków publiczno-prywatnych. Absolwenci studiów podyplomowych przemysły kultury w polityce rozwoju miast i regionów powinni być dobrze przygotowani do kreowania polityki kulturalnej na szczeblu regionalnym i lokalnym, zarządzania programami rozwoju kultury oraz inicjowania i prowadzenia samodzielnych przedsięwzięć kulturalnych. Celem studiów musi być zatem edukacja w zakresie przełamywania barier w zarządzaniu kulturą, poprzez stymulowanie współpracy w ramach koncepcji good governance, czyli współdziałania w dziedzinie kultury trzech sektorów: publicznego (głównie administracji samorządowej), obywatelskiego i prywatnego. Jej fundamentem powinno być przekazanie obecnym i przyszłym pracownikom administracji publicznej oraz menedżerom kultury wiedzy i umiejętności niezbędnych dla prowadzenia skutecznej krajowej i międzynarodowej działalności kulturalnej w realiach gospodarki rynkowej i integracji europejskiej. Kształtowanie umiejętności menedżerskich staje się bowiem niezbędne dla efektywnej pracy i aktywności we współczesnym życiu kulturalnym, w administracji i biznesie, ze szczególnym uwzględnieniem opracowania i realizacji projektów w dziedzinie kultury, zarządzania nimi oraz ich finansowania, jak też nowych możliwości współpracy międzynarodowej.

Aby umożliwić realizację tak sformułowanych celów postanowiono opracować program zgodnie z zasadami modułowej organizacji procesu kształcenia, której założenia teoretyczne znajdują swoje źródło w teorii kształcenia programowanego Skinera (Skinner 1960, 1978), w koncepcjach kształcenia indywidualnego Kellera i Skermana, analizie zadaniowej Millera (Szafraniec 1994) oraz taksonomii Blooma (Bloom 1956), a której próba implementacji na grunt szkolnictwa wyższego w Polsce towarzyszyła jego ostatniej reformie (Próchnicka i in. 2011). Oznacza to, że cały program studiów składa się z kursów, które pogrupowane są w moduły, przy zachowaniu zasady łączenia wiedzy akademickiej, umiejętności praktycznych oraz kompetencji społecznych. Przyjęto, że w ramach procesu dydaktycznego w każdym kursie zaangażowani są:

- nauczyciele akademicy,
- praktycy aktywni zawodowo w sferach działalności związanych z kształtowaniem umiejętności i kompetencjami,
- eksperci zagraniczni reprezentujący zarówno ośrodki akademickie Europy i świata, jak i będący przedstawicielami środowiska praktyków.

Modułowa organizacja procesu kształcenia pozwoliła na uporządkowanie programu zgodnie z przyjętym schematem merytorycznym uwzględniającym podstawy teoretyczne, wymiar polityki miejskiej, wymiar polityki regionalnej, wymiar zagospodarowania przestrzennego oraz weryfikację uzyskanych efektów kształcenia z zakresu wiedzy, umiejętności i kompetencji z perspektywy europejskiej. Należy podkreślić, że zaletą modułowej organizacji procesu kształcenia jest też pełna elastyczność przeprowadzania zmian w programie zmierzających do bieżącego dostosowywania jego treści do uwag korekcyjnych wynikających z procesu ewaluacji jego realizacji.

Ogólna liczba godzin dydaktycznych na studiach podyplomowych przemysły kultury w polityce rozwoju miast i regionów wynosi 255. Proces dydaktyczny jest realizowany w trakcie 14 zjazdów sobotnio-niedzielných odbywających się

co dwa tygodnie w okresie od października do czerwca. Dodatkowo słuchacze odbywają w tym czasie tygodniowy staż zagraniczny w Brukseli, który umożliwia poznanie uwarunkowań politycznych rozwoju przemysłów kultury na terenie państw członkowskich oraz dobrych praktyk miast i regionów Unii Europejskiej związanych ze wspieraniem i zarządzaniem przemysłami kultury. W strukturze programu kształcenia połowę wymiaru godzin stanowią zajęcia z praktykami krajowymi (32% ogólnego wymiaru godzin) oraz ekspertami i praktykami zagranicznymi (18%), bezpośrednio związanymi z sektorem przemysłów kultury, których wiedza i doświadczenie, poprzez połączenie teorii z praktyką, w istotny sposób podnoszą jakość realizowanego procesu kształcenia (patrz tab. 1). Reprezentują oni m.in. następujące instytucje:

1. Zagraniczne:

- University of Birmingham (Wielka Brytania),
- University of Warwick (Wielka Brytania),
- Universitat de Barcelona (Barcelona),
- School of Performance and Cultural Industries, University of Leeds (Wielka Brytania),
- Institute of Geography, Hungarian Academy of Sciences (Węgry),
- Laboratoire Interdisciplinaire, Solidarités, Sociétés, Territoires, University Toulouse – Jean Jaurès (Francja),
- Leibniz Institute for Regional Geography (Niemcy),
- Rem Koolhaas Design Studio (Holandia),
- VanBerlo Eindhoven (Holandia).

2. Krajowe:

- Uniwersytet Warszawski,
- Politechnika Poznańska,
- Instytut Socjologii UAM,
- Katedra Geografii Regionalnej i Środowiska UŁ – Projekt Strategii Rozwoju Ulicy Piotrkowskiej 2009–2020 w Łodzi,
- Agencja Rozwoju Pomorza S.A. – Sieć Kreatywnego Biznesu w Gdańsku,
- Regionalne Obserwatorium Kultury – Centrum Badawcze UAM,
- Departament Polityki Regionalnej, Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu,
- Biuro Koordynacji Projektów Urzędu Miasta Poznania,
- Oddział Rewitalizacji, Wydział Rozwoju Urzędu Miasta Poznania,
- Concordia Design w Poznaniu,
- Centrum Kultury Zamek w Poznaniu,
- Centrum Turystyki Kulturowej TRAKT w Poznaniu,
- Art Stations Foundation w Poznaniu.

Program kształcenia obejmuje również zajęcia z nauczycielami akademickimi (35%) mającymi doświadczenie merytoryczne wynikające z prowadzenia badań dotyczących znaczenia przemysłów kultury w rozwoju miast i regionów w Polsce i Europie. Całość programu kształcenia uzupełnia staż-praktyka zagraniczna realizowana w Brukseli (25%).

Tabela 1. Struktura planu studiów podyplomowych Przemysły kultury w polityce rozwoju miast i regionów

Lp.	Nazwa modułu	Wykład (liczba godzin)	Ćwiczenia/seminaria (liczba godzin)	Laboratorium/pracownia (liczba godzin)	Kategorie prowadzących	Forma zaliczenia	Punkty ECTS
Semestr I							
1.	Sektor kultury i przemysły kreatywne – podstawy teoretyczno-metodologiczne	45	15		Nauczyciele – 25 godz. Praktycy – 15 godz. Eksperti – 20h	Przygotowanie eseju/raportu/ prezentacji/ projektu	14
2.	Przemysły kultury w polityce miejskiej	30	20		Nauczyciele – 25 godz. Praktycy – 20 godz. Eksperti – 5 godz.	Przygotowanie eseju/raportu/ prezentacji/ projektu	12
Razem semestr I		75	35				26
Semestr II							
1.	Przemysły kultury w polityce regionalnej	25	25		Nauczyciele – 25 godz. Praktycy – 20 godz. Eksperti – 5 godz.	Przygotowanie eseju/raportu/ prezentacji/ projektu	12
2.	Sektor kultury i przemysły kreatywne w kształtowaniu przestrzeni publicznej	16	15	24	Nauczyciele – 25 godz. Praktycy – 20 godz. Eksperti – 5 godz.	Przygotowanie raportu z badań in situ/ opracowanie w formie testowej i graficznej	12
3.	Staż-praktyka w Brukseli		40		Wizyty studyjne Staż – 40 godz.	Przygotowanie raportu, prezentacji oraz sprawozdania	10
Razem semestr II		41	80	24			34
Razem: 255 godz.		116	115	24			60
Nauczyciele: 90 godz., praktycy: 80 godz., eksperci: 45 godz., staż: 40 godz.							

Źródło: opracowanie własne.

Struktura programu obejmuje pięć modułów, których realizacja odbywa się równolegle, przy zachowaniu zasad spójności przekazywanych treści. Każdy z modułów przewiduje realizację kilku kursów zapewniających uzyskanie wiedzy, umiejętności i kompetencji poprzez kontakt z przedstawicielami wspomnianego wcześniej zbioru prowadzących: nauczycieli akademickich, praktyków oraz ekspertów zagranicznych. Charakteryzując najważniejsze założenia modułów, należy

zwrócić uwagę na ich zakładane cele kształcenia oraz przyjętą strukturę zapewniającą ich osiągnięcie.

Sektor kultury i przemysły kreatywne – podstawy teoretyczno-metodologiczne

Głównym celem modułu jest przedstawienie terminologii, koncepcji teoretycznych i uwarunkowań kształtowania się przemysłów kultury i sektora kreatywnego oraz ich znaczenia w rozwoju gospodarczym miast i regionów. Zakres modułu obejmuje ponadto analizę uwarunkowań rozwoju rynku pracy przedstawicieli tzw. klasy kreatywnej, w Polsce i w wybranych miastach europejskich. Przedmiotem charakterystyki są również problemy i możliwości współpracy przedstawicieli sektora kultury i przemysłów kreatywnych z władzami lokalnymi i regionalnymi w świetle doświadczeń krajowych i europejskich. W nawiązaniu do tak zarysowanych celów moduł został podzielony na trzy powiązane ze sobą części, stanowiące kursy o charakterze: teoretycznym, poznawczo-porównawczym i praktycznym. Pierwszy kurs – „Koncepcje teoretyczne i uwarunkowania rozwoju sektora kultury i przemysłów kreatywnych” – o charakterze teoretycznym prowadzony jest przez pracowników naukowych w formie zajęć mających charakter wykładów z elementami konwersatorium. Drugi kurs – „Rozwój sektora kreatywnego w wybranych miastach Europy” – o charakterze poznawczo-porównawczym realizowany jest również w oparciu o zajęcia mające charakter wykładów z elementami konwersatorium. Kurs prowadzony jest przez zagranicznych ekspertów z zakresu rozwoju sektora kreatywnego, w tym przemysłów kultury. Zajęcia te odbywają się głównie w języku angielskim. Trzeci kurs – „Działalność podmiotów publicznych i prywatnych związanych z przemysłami kultury i sektorem kreatywnym w Poznaniu” – o charakterze praktycznym ma charakter warsztatowy, prowadzony jest przez przedstawicieli instytucji i firm należących do sektora kreatywnego, w miejscach ich działalności. Zajęcia odbywają się m.in. w Centrum Kultury Zamek, Concordia Design, Bramie Poznania – ICHOT. Zaliczenie modułu polega na przygotowaniu eseju prezentującego wybraną koncepcję teoretyczną dotyczącą rozwoju sektora kreatywnego i weryfikację tej koncepcji w oparciu o doświadczenia o charakterze praktycznym z zagranicy lub z Polski. Tak przygotowane opracowanie zbiera wiedzę, umiejętności i kompetencje słuchacza nabyte podczas zajęć w ramach ww. kursów.

Przemysły kultury w polityce miejskiej

Celem kształcenia w przedmiotowym module jest przedstawienie roli przemysłów kultury we współczesnym rozwoju miast polskich i europejskich. Moduł został podzielony na trzy kursy. Pierwszy z nich – „Przemysły kultury w europejskiej i krajowej polityce miejskiej” – ma za zadanie określenie pozycji przemysłów kultury w funkcjonowaniu miasta i planowaniu strategicznym jego rozwoju, z udziałem władz publicznych, sektora obywatelskiego i prywatnego. Jest on re-

alizowany w formie wykładu przez nauczycieli akademickich mających praktyczne doświadczenia w zakresie planowania strategicznego na obszarach aglomeracji poznańskiej oraz aktywnie działających w strukturach samorządu lokalnego. Drugi kurs – „Strategie i polityki rozwoju kultury w miastach europejskich” – prowadzony jest również w formie wykładu przez eksperta zagranicznego. Jego celem jest porównanie polskich i europejskich doświadczeń z zakresu wykorzystania przemysłów kultury w planowaniu strategicznym rozwoju obszarów miejskich. Kolejny kurs – „Zarządzanie miejskimi instytucjami kultury” – umożliwi słuchaczom poszerzenie wiedzy i umiejętności dotyczących uwarunkowań organizacji i realizacji działalności instytucji kultury w realiach miejskich samorządów lokalnych w Polsce. Zajęcia prowadzone są przez nauczyciela akademickiego z doświadczeniem praktycznym, który jest pracownikiem Regionalnego Obserwatorium Kultury – Centrum Badawczego UAM. Dwa pozostałe kursy odnoszą się bezpośrednio do studiów przypadków związanych z wykorzystaniem przemysłów kultury w procesie przemiany przestrzeni miejskiej oraz aktywizacji społeczności lokalnych miast. Pierwszy z nich – „Otoczenie instytucjonalne i przestrzeń miejska w rozwoju przemysłów kultury i gospodarki kreatywnej” – dotyczy przykładu ulicy Piotrkowskiej w Łodzi, a zajęcia ze słuchaczami prowadzi nauczyciel akademicki z Uniwersytetu Łódzkiego, jednocześnie kierownik projektu Strategia Rozwoju Ulicy Piotrkowskiej 2009–2020. Drugi kurs – „Kultura jako instrument aktywizacji społeczności lokalnych miast” – zbiera przykłady z Poznania i Warszawy i jest prowadzony przez nauczyciela akademickiego z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz praktyka, prowadzącego również zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Warszawskim. Podstawą zaliczenia modułu jest przygotowanie pracy semestralnej, której tematyka dotyczy jednej z trzech dziedzin: polityki kulturalnej w wymiarze międzynarodowym (np. Unii Europejskiej) na przykładzie wybranego programu/inicjatywy (np. wspólnotowej) i jej implementacji na poziomie wybranego miasta (regionu miejskiego); charakterystyki polityki/strategii kulturalnej wybranego miasta (regionu miejskiego) w dowolnym kraju Unii Europejskiej; charakterystyki przykładu lub propozycji interesującej, innowacyjnej inicjatywy/przedsięwzięcia kulturalnego w wybranym mieście lub jego dzielnicy, która jest inspirowana wiedzą, umiejętnościami i kompetencjami zdobytymi podczas realizacji modułu.

Przemysły kultury w polityce regionalnej

Główny celem modułu jest przedstawienie roli przemysłów kultury w procesach rozwoju regionalnego, a zwłaszcza w kształtowaniu bazy ekonomicznej biegunów wzrostu oraz w tworzeniu warunków dla dyfuzji procesów rozwojowych z obszarów wzrostu na ich bliższe i dalsze otoczenie. Moduł został podzielony na sześć kursów, które można pogrupować na część teoretyczną (trzy pierwsze) oraz część empiryczną (trzy pozostałe). Podczas dwóch pierwszych: „Polityka spójności Unii Europejskiej” i „Polski model polityki rozwoju”, prowadzonych w formie wykładu przez nauczyciela akademickiego, słuchacze uzyskują i porządkują wiedzę z zakresu podstaw polityki regionalnej w Polsce z uwzględnieniem

jej zmieniających się uwarunkowań. Trzeci kurs, stanowiący również wykład prowadzony przez nauczyciela akademickiego – „Przemysły kultury w polityce regionalnej” – poszerza ich wiedzę na temat znaczenia przemysłów kultury w praktyce współczesnej, europejskiej, polityki spójności. Pozostałe trzy kursy mają charakter praktyczny. Tę część modułu inaugurują zajęcia kursu – „Sektor kreatywny i przemysły kultury w programowaniu rozwoju regionalnego województwa wielkopolskiego” – prowadzone przez dyrektora Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, dzięki którym słuchacze nabywają umiejętności wykorzystania uporządkowanej i poszerzonej wiedzy, w tym poznanych dobrych praktyk, w programowaniu oraz realizacji działań interwencyjnych podejmowanych w ramach polityki spójności, które służą wzmocnieniu przemysłów kultury i ich wpływu na przebieg procesów rozwojowych w skali regionalnej. Dwa pozostałe kursy części empirycznej modułu stanowią klasyczne studia przypadków, realizowane przy wykorzystaniu techniki warsztatu. Pierwszy kurs – „Rola sektora kreatywnego oraz przemysłów kultury w rozwoju regionu – przykład projektu Sieć Kreatywnego Biznesu” – prowadzony przez pracowników Agencji Rozwoju Pomorza S.A. dotyczy przykładu województwa pomorskiego, a drugi kurs – „Rola design w rozwoju sektora kreatywnego oraz przemysłów kultury i jego wpływ na rozwój regionu – przykład regionu Brabancji Północnej” – realizowany przez trendwatchera VanBerlo Eindhoven koncentruje się na doświadczeniach holenderskich. Zaliczenie modułu odbywa się na podstawie samodzielnej lub zespołowej, pisemnej pracy końcowej przygotowanej na uzgodniony z opiekunem modułu temat związany z zakresem merytorycznym zajęć.

Sektor kultury i przemysły kreatywne w kształtowaniu przestrzeni publicznej

Celem modułu jest prezentacja teoretycznych – przestrzennych i społecznych – podstaw zagadnienia kształtowania przestrzeni publicznych oraz problematyki ich aktywizacji poprzez działalność sektorów kultury i przemysłów kreatywnych. Moduł został podzielony na trzy kursy, których realizacja umożliwi słuchaczom nabycie wiedzy w zakresie rozpoznawania, definiowania i wyznaczania przestrzeni publicznych, ich kulturotwórczego znaczenia oraz roli w strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta, a także aktywizującej społecznie i miastotwórczej roli sektorów kultury i przemysłów kreatywnych w kreacji przestrzeni publicznych. Słuchacze zdobywają również umiejętność przeprowadzania analizy krytycznej funkcjonowania przestrzeni publicznych oraz formułowania właściwych wniosków na podstawie dokonanej identyfikacji barier i potencjałów rozwojowych związanych z wprowadzaniem funkcji kreatywnych różnego typu, skali i zasięgu. Poprzez zajęcia realizowane w formie warsztatów przez zarówno nauczycieli akademickich, jak i praktyków, słuchacze kształtują także kompetencje społeczne związane z umiejętnościami prowadzenia dyskusji otwartej, pracy w grupie, publicznego prezentowania rozwiązań projektowych oraz twórczego i kreatywnego

myślenia, uwzględniającego wieloaspektowość problematyki kreacji przestrzeni publicznych. Pierwszy kurs – „Miasto przyjazne, miasto aktywne, miasto kreatywne – rola i znaczenie miejskich przestrzeni publicznych” ma charakter teoretyczno-wprowadzający. Nie ogranicza się on jednak, co typowe dla tego modułu, tylko do przekazania wiedzy, ale łączy wykłady z ćwiczeniami oraz zajęciami terenowymi. Drugi kurs – „Aktywizująca i kulturotwórcza rola sektorów kreatywnych w przestrzeni miejskiej” – ma charakter stricte praktyczny, a większość zajęć jest realizowana w formie ćwiczeń, warsztatów, konwersatoriów oraz zajęć terenowych. W proces dydaktyczny obok nauczycieli akademickich zaangażowani są praktycy i eksperci zagraniczni, w tym reprezentujący Rem Koolhaas Design Studio oraz Centrum Turystyki Kulturowej TRAKT z Poznania. Trzeci kurs – „Realizacja idei Creative Cities – dobre praktyki” – w całości poświęcony jest prezentacji przykładów potwierdzających realizację w przestrzeni publicznej idei Creative Cities, które słuchaczom przybliży praktyk – pracownik Oddziału Rewitalizacji Wydziału Rozwoju Urzędu Miasta Poznania. Biorąc pod uwagę specyfikę modułu, jego zaliczenie odbywa się na podstawie oceny projektu zespołowego przygotowanego przez słuchaczy, którego zakres pozwala zweryfikować umiejętności zastosowania na przykładzie badań studialnych zdobytej wiedzy teoretycznej oraz nabycia kompetencji społecznych w ramach pracy w grupie.

Staż w Brukseli

Głównym celem modułu jest przedstawienie znaczenia instytucji europejskich w kształtowaniu założeń polityki wspólnotowych określających możliwości rozwoju przemysłów kultury na obszarze państw członkowskich. Pobyt w Brukseli wykorzystany jest także do zapoznania się z dobrymi praktykami regionów państw członkowskich w tworzeniu warunków dla rozwoju przemysłów kultury i w ten sposób oddziaływania na poprawę efektywności interwencji prorozwojowych na obszarze Unii Europejskiej, w różnych skalach przestrzennych (m.in. Region Brukseli, Region Ile de France, Region Sztokholm, Region Kraj Basków). W trakcie pobytu w Brukseli słuchacze odbywają wizyty studyjne w następujących instytucjach: Parlament Europejski, Rada Unii Europejskiej i Sekretariat Rady Europejskiej, Komisja Europejska, Komitet Regionów, Stałe Przedstawicielstwo Rzeczypospolitej Polskiej przy Unii Europejskiej w Brukseli, Przedstawicielstwo UNESCO w Brukseli oraz biura informacyjne wybranych regionów państw członkowskich. Staż jest organizowany dzięki współpracy z Biurem Informacyjnym Regionu Wielkopolskiego w Brukseli. Podstawą zaliczenia modułu jest przygotowanie przez słuchaczy referatu (wraz z jego syntezą w języku polskim i angielskim) na temat związany z konkretnym punktem programu stażu oraz jego prezentacja na forum grupy bezpośrednio poprzedzająca dane spotkanie. Ponadto słuchacze zobowiązani są przygotować indywidualne, całościowe sprawozdanie pisemne z odbytego stażu.

Planując zasady ukończenia studiów, postanowiono odstąpić od przygotowywania tradycyjnej pracy dyplomowej. Ukończenie studiów podyplomowych o kierunku Przemysły kultury w polityce rozwoju miast i regionów wymaga pozy-

tywnego zaliczenia poszczególnych modułów kształcenia oraz pozytywnego zaliczenia egzaminu dyplomowego. Egzamin dyplomowy składa się z trzech pytań, które komisja zadaje zgodnie z zakresem wynikającym ze zbioru zagadnień udostępnionych słuchaczom w terminie do końca pierwszego miesiąca od rozpoczęcia realizacji zajęć dydaktycznych w danym cyklu kształcenia. Podczas egzaminu dyplomowego słuchacz przedstawia swoje portfolio (nowatorska forma pracy dyplomowej), które obejmuje wcześniej ustalone z opiekunami modułów oraz zaliczone prace pisemne i/lub projekty.

Opracowując program kształcenia na studiach podyplomowych o kierunku Przemysł kultury w polityce rozwoju miast i regionów, założono, że będzie on realizowany w okresie od 1.06.2013 r. do 31.05.2015 r. i obejmie dwa cykle kształcenia (2013/2014 oraz 2014/2015). Jest on skierowany do osób pracujących w administracji publicznej, zajmujących się przede wszystkim problematyką sektora kreatywnego i jego roli w rozwoju lokalnym i regionalnym, a także absolwentów studiów wyższych pragnących poszerzyć swoją wiedzę, umiejętności i kompetencje w tym zakresie, przez co mogą stać się bardziej konkurencyjni na rynku pracy. W pierwszym i drugim cyklu kształcenia przyjęto na studia łącznie 48 słuchaczy. W pierwszym cyklu kształcenia (2013/2014) większość (60%) stanowili absolwenci studiów I stopnia, którzy równolegle odbywali studia II stopnia na kierunku gospodarka przestrzenna. Struktura słuchaczy w drugim cyklu kształcenia (2014/2015) zmieniła się zasadniczo. Większość (80%) stanowili pracownicy instytucji kultury oraz pracownicy administracji publicznej odpowiedzialni za programowanie i realizację polityki rozwoju dotyczącej m.in. wykorzystania przemysłów kultury dla wzmacniania potencjałów endogennych poszczególnych obszarów. Przedmiotową zmianę należy uznać z jednej strony za potwierdzenie skuteczności kampanii marketingowej oraz tzw. marketingu szepotanego osób realizujących zajęcia w pierwszym cyklu, a z drugiej strony za dowód na występowanie istotnych potrzeb kształcenia w dziedzinie przemysłów kultury i ich wykorzystania w procesie rozwoju zarówno w środowisku administracji samorządowej, jak i samych instytucji kultury.

Ewaluacja procesu kształcenia i działania korekcyjne

Zaplanowany i realizowany proces dydaktyczny podlegał ewaluacji przewidzianej formalnymi procedurami konkursu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, a przede wszystkim potrzebą podnoszenia jakości kształcenia i jak najlepszego przygotowania drugiej edycji studiów. W tym celu przeprowadzono spotkanie ewaluacyjne ze słuchaczami pierwszej edycji studiów (2013/2014), podczas którego odbył się wywiad kwestionariuszowy oceniający najważniejsze elementy zrealizowanego procesu dydaktycznego. Jego wyniki stały się podstawą dla podjęcia działań korekcyjnych w programie studiów drugiej ich edycji (2014/2015).

Ogólna ocena słuchaczy plasuje omawiane studia na pozycji dobrej. Słuchacze za najważniejsze uzyskane efekty kształcenia uznali te związane z umiejętnościami i kompetencjami społecznymi. Fakt relatywnie słabiej ocenionych efektów

z zakresu wiedzy wynika prawdopodobnie z dużego udziału w pierwszym cyklu kształcenia studentów, dla których część informacji powielala się z treściami przekazywanymi podczas równolegle odbywanych zajęć w ramach studiów II stopnia. Wśród największych zalet przygotowanej oferty kształcenia respondenci wskazywali przede wszystkim możliwość spotkania z praktykami oraz wizyty w instytucjach kultury. Fakt zaangażowania w proces dydaktyczny praktyków i organizacja części zajęć w realnym środowisku zawodowym, zarówno w kraju, jak i za granicą, uznane zostały zatem za podstawowy atut ocenianego programu. Wśród słabych stron słuchacze wskazali natomiast na zbyt szczegółowe omawianie niektórych problemów oraz trudne w odbiorze, ich zdaniem, kilkugodzinne spotkania z ekspertami zagranicznymi, podczas których obowiązywała komunikacja w języku angielskim. Podejmując się próby uszeregowania modułów od najbardziej atrakcyjnego do najmniej atrakcyjnego, respondenci jednoznacznie wskazali na moduł stażu w Brukseli jako, ich zdaniem, najbardziej interesujący. Z drugiej strony tej skali uplasował się moduł „Sektor kultury i przemysły kreatywne – podstawy teoretyczno-metodologiczne”, który z racji swojego stricte teoretycznego charakteru okazał się najtrudniejszy w odbiorze. Dokonując szczegółowej oceny poszczególnych modułów, respondenci podkreślali ich walory i wady. Wśród tych pierwszych zwrócono uwagę na właściwe uporządkowanie merytoryczne treści, dużą liczbę przykładów, możliwość realizacji prac projektowych, atrakcyjne miejsca realizacji zajęć (instytucje kultury, Bruksela), a także charyzmę niektórych prowadzących. Wśród wad wskazywano na zbyt małą liczbę godzin warsztatowych, nie zawsze interesujący sposób prowadzenia zajęć, zwłaszcza dotyczących podstaw teoretycznych, oraz zbyt małą, zdaniem słuchaczy, liczbę godzin przeznaczonych na zajęcia projektowe. Poczynione oceny pozwoliły respondentom sformułować ogólne rekomendacje, wśród których wymienili oni:

- skrócenie czasu trwania zajęć,
- konieczność zwiększenia różnorodności zajęć z różnych modułów poprzez zmniejszenie wielkości bloków i większą ich dywersyfikację,
- potrzebę poprawy sposobu wykorzystania pobytu w Poznaniu ekspertów z zagranicy,
- większą dbałość przy doborze członków grup projektowych, uwzględniającą zróżnicowanie grupy pod względem profilu zawodowego oraz ukończonego kierunku studiów przez słuchaczy,
- zwiększenie nacisku na praktykę.

Uwagi ewaluacyjne słuchaczy, po ich analizie i weryfikacji, stały się podstawą wprowadzenia zmian w organizacji procesu dydaktycznego drugiego cyklu kształcenia (2014/2015). Wśród najważniejszych zmian wymienić należy:

- weryfikację programu kształcenia na podstawie uzyskanych wyników ewaluacji, w tym zwiększenie udziału zajęć warsztatowych i projektowych,
- wymianę części ekspertów wizytujących i optymalizację wykorzystania ich pobytu w Poznaniu,
- nową organizację zajęć w zakresie trzech pierwszych modułów poprzez lepsze powiązanie treści przy jednoczesnym zróżnicowaniu prowadzących,

- zaplanowanie zajęć na cały rok akademicki ułatwiające uczestnikom lepsze pogodzenie swoich obowiązków służbowych i prywatnych z uczestnictwem w zajęciach.

Wprowadzone korekty spotkały się z bardzo dobrym przyjęciem ze strony słuchaczy drugiego cyklu kształcenia (2014/2015), którzy podkreślali ich wartość merytoryczną i organizacyjną. Uzyskane rezultaty powinny wpłynąć na podniesienie jakości efektów kształcenia.

Wnioski

Sfera kultury i sztuki oraz działalności korzystających z tych zasobów, w tym przykładowo turystyki kulturowej, staje się coraz ważniejszym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego, zarówno w krajach najwyżej rozwiniętych, jak i w państwach o średnim poziomie rozwoju, takich jak Polska. Rozwój przemysłów kultury jest też jednym z niedocenianych jeszcze sposobów przezwycięzania recesji gospodarczej, ponieważ popyt na produkty kultury zależy nie tylko od dochodów konsumentów, ale i od ich czasu wolnego, systemów wartości i stylów życia ludzi, a te ulegają coraz większemu zróżnicowaniu, co stymuluje konsumpcję produktów kultury. Dzięki temu popyt na produkty kultury tworzy nowe miejsca pracy w przemysłach kultury, co jest szczególnie istotne w regionach, w których zachodzą głębokie procesy transformacji gospodarczej i restrukturyzacji. Rozwój przemysłów kultury wymaga sprawnego i efektywnego zarządzania tym procesem, i to nie tylko w coraz liczniejszych firmach komercyjnych działających w tym sektorze, ale przede wszystkim w publicznych podmiotach związanych z rozwojem kultury (państwowych, samorządowych i społecznych), a więc głównie finansowanych ze środków publicznych. Sytuacja ta w pełni uzasadnia konieczność kształcenia w Polsce w zakresie identyfikującym znaczenie tych działalności w procesach rozwojowych, czego przykładem jest zaprezentowany program studiów podyplomowych.

Opracowane i zrealizowane przez Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu studia podyplomowe o profilu Przemysły kultury w polityce rozwoju miast i regionów spotkały się z bardzo dużym zainteresowaniem ze strony kandydatów, zarówno zatrudnionych w instytucjach kultury lub administracji publicznej, jak i upatrujących w tych miejscach swoją przyszłość zawodową. Głównymi atutami tego programu są:

- wieloobszarowość kształcenia, wynikająca ze specyfiki kierunku gospodarka przestrzenna, uwzględniająca zarówno podstawy teoretyczne, jak i uwarunkowania polityki rozwoju miast i regionów, w tym determinanty planowania przestrzennego,
- modułowość przejrzyste porządkująca przekazywane treści, zapewniająca z jednej strony zróżnicowanie form zajęć, a z drugiej strony angażująca wielu specjalistów z danego obszaru wiedzy i umiejętności,

- pragmatyczność kształcenia potwierdzona bardzo znacznym udziałem praktyków zaangażowanych w przygotowanie i realizację zajęć dydaktycznych,
- internacjonalizacja programu wynikająca z możliwości kontaktu podczas warsztatów z ekspertami międzynarodowymi oraz weryfikacji zdobytej wiedzy, umiejętności i kompetencji podczas stażu zagranicznego w Brukseli.

Uzyskane doświadczenie oraz uwagi przekazane przez uczestników przedstawionego programu studiów podyplomowych w pełni uzasadniają rekomendacje dla jego upowszechnienia w uczelniach zainteresowanych rozwojem tej dziedziny kształcenia.

Literatura

- Bloom B.S. (red.) 1956. *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. Susan Fauer Company Inc., s. 201–207.
- Boschma R.A., Fritsch M. 2009. Creative class and regional growth. Empirical evidence from seven European countries. *Economic Geography*, 85(4): 391–423.
- Churski P. 2013. Modułowy program kształcenia – szansa na podniesienie jakości kształcenia na kierunku gospodarka przestrzenna. [W:] P. Churski, T. Kudłacz (red.), *Gospodarka przestrzenna – doświadczenia i wyzwania procesu kształcenia*. Biuletyn KPZK PAN, 251: 9–23.
- Churski P., Motek P. (red.) 2013. *Przemysły kultury w polityce miast i regionów. Program kształcenia studiów podyplomowych*. Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, Poznań.
- Europa 2020. 2010. *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. (Europe 2020: a strategy for smart, sustainable and inclusive growth). Komunikat Komisji. COM (2005) 2020. 3.03.2010. Brussels.
- Florida R. 2002. *The rise of the creative class and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. Basic Books, New York.
- Florida R. 2005. *Cities and the creative class*. Routledge, New York.
- Klasik A. 2010. *Rola sektora kultury i przemysłów kreatywnych w rozwoju miast i aglomeracji*. UE, Katowice.
- Próchnicka M., Saryusz-Wolski T., Kraśniewski A. 2011. *Projektowanie programów studiów i zajęć dydaktycznych na bazie efektów kształcenia*. [W:] A. Kraśniewski (red.), *Autonomia programowa uczelni. Ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego*. Projekt Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego Krajowe Ramy Kwalifikacji w szkolnictwie wyższym jako narzędzie poprawy jakości kształcenia, Priorytet IV PO KL, Działanie 4.1., Poddziałanie 4.1.3. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa.
- Skinner B.F. 1960. *Teaching Machines*. [W:] A.A. Lumsdaine, R. Glaser (red.), *Teaching Machines and Programmed Learning*. Washington.
- Skinner B.F. 1978. *Poza wolnością i godnością*. PIW, Warszawa.
- Stryjakiewicz T. 2008a. Regiony kreatywnej wiedzy – zarys międzynarodowego projektu badawczego ACRE. [W:] T. Stryjakiewicz, T. Czyż (red.), *O nowy kształt badań regionalnych w geografii i gospodarce przestrzennej*. Biuletyn KPZK PAN, 237: 129–145.
- Stryjakiewicz T. 2008b. *Rozwój sektora kreatywnego w regionach metropolitalnych*. [W:] J.J. Parysek, T. Stryjakiewicz (red.), *Region społeczno-ekonomiczny i rozwój regionalny*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 105–119.
- Stryjakiewicz T. 2011. *Rola sektora kreatywnego w rozwoju miast i regionów*. [W:] K. Marciniak, K. Sikora, D. Sokołowski (red.), *Koncepcje i problemy badawcze geografii*. Wyższa Szkoła Gospodarki, Bydgoszcz, s. 407–418.
- Stryjakiewicz T., Kaczmarek T., Męczyński M., Parysek J.J., Stachowiak K. 2010. *Polityka wspierania rozwoju sektora kreatywnego w poznańskim obszarze metropolitalnym na tle doświadczeń zagranicznych*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

- Stryjakiewicz T., Męczyński M. 2010. Atrakcyjność poznańskiego obszaru metropolitalnego dla pracujących w sektorze kreatywnym. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Stryjakiewicz T., Stachowiak K. 2010. Uwarunkowania, poziom i dynamika rozwoju sektora kreatywnego w poznańskim obszarze metropolitalnym. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Szafraniec K. 1994. Projektowanie doskonalenia zawodowego dorosłych opartego o koncepcję modułów kwalifikacyjnych. [W:] Kształcenie modułowe. ZG ZZDZ, Warszawa.

Cultural industries in the development policies of cities and regions: A new area of education in spatial management

Summary: This paper seeks to present organisational and programme assumptions of a new field of postgraduate studies called *Cultural industries in the development policies of towns and regions*, prepared by a team of workers of the Institute of Socio-Economic Geography and Spatial Management of Adam Mickiewicz University in Poznań as a didactic innovation based on the assumptions of a modular system of education that meets contemporary changes in the labour market. Apart from those assumptions, the analysis will also embrace experiences following from the educational process implemented with the support of the Human Capital Operational Programme in the years 2013–2015 (Priority IV: *Tertiary Education and Science*, Measure 4.3: Enhancing the didactic potential of universities in areas of key importance for the Europe 2020 Strategy, UDA-POKL.04.03.00-00-152/12-00). They provide a basis for conclusions and recommendations for higher schools interested in the development of this area of education.

Key words: spatial management, cultural industries, teaching, postgraduate study, modular curriculum, quality of education